

Justitieombudsmannen
Kerstin André

Fråga om socialnämnden har brustit i informationen till ett familjehem angående en planerad omplacering av barn

I en anmälan till JO framförde AA klagomål mot 1:e vice ordföranden BB, avdelningschefen CC, 1:e socialsekreteraren DD och socialsekreteraren EE, samtliga vid Omsorgsnämnden i Tanums kommun. Klagomålen avsåg huvudsakligen brister i informationen till ett familjehem om en planerad omplacering av två familjehemsbarn som var placerade med stöd av lagen (1990:52) med särskilda bestämmelser om vård av unga (LVU).

I anmälan anfördes bl.a. följande.

Sedan april 1990 har FF (född 1984, JO:s anm.) och GG (född 1987, JO:s anm.) varit fosterbarn hos mig. Den 13 november 2000 kom EE och hämtade barnen, de skulle på bio och därefter ut och äta. Barnen var mycket otrevliga mot mig och sa att de skulle flytta. Efter detta ringde EE till FF:s mobiltelefon. GG ringde de till skolan. Ingen ringde mig, jag ville ha ett hembesök men det skulle inte gå förrän den 15 december. Den 14 december kom FF och berättade att DD ringt henne och GG och talat om att de hittat ett nytt fosterhem till dem, han hade även talat om vilken familj. En timma senare ringde DD mig och talade om samma sak. Jag sa då att jag redan fått informationen genom barnen. Något hembesök den 15 december blev det ej. Den 21 december hämtades barnen för att träffa DD och EE. Kl 12.00 samma dag ringde DD mig och sa att barnen skulle flytta inom en månad. Jag undrade varför och om det varit uppe i socialnämnden. Svaret var att FF hade varit jobbig och nu började GG visa samma tendens och att ärendet inte varit uppe i nämnden. Den 15 januari flyttade barnen. Jag visste inte att de skulle flytta denna dag och var därför inte hemma.

Jag anser att Tanums Kommun kränkt mig genom att gå bakom ryggen på mig genom att utan min vetskap prata med barnen och skolan, varit inne i vårt hus och hämtat saker. Jag har ej fått reda på var barnen bor ej heller deras telefonnummer. Vid förfrågan till Socialnämnden har vi inte fått någon förklaring varför barnen flyttats från vårt familjehem.

Inledningsvis infordrades och granskades de aktuella personakterna. I samband med att handlingarna översändes till JO angav omsorgsförvaltningen att det saknades vissa noteringar och material som skulle översändas senare.

Kompletterande material inkom från omsorgsförvaltningen.

Omsorgsnämnden i Tanums kommun anmodades att inkomma med utredning och yttrande över vad AA hade anfört. I remissen angavs att remissvaret även skulle

innehålla en redogörelse för hur nämndens överväganden, beslut och verkställighet i samband med den aktuella omplaceringen hade dokumenterats.

I ett remissvar anförde omsorgsnämnden följande.

Omständigheter kring omplaceringen

Redan tidigt fanns tveksamheter kring placeringen av FF och GG i det aktuella familjehemmet. Ett s.k. fördjupat övervägande av placeringen gjordes 940526. Det fanns tveksamheter till att familjehemmet hade kompetens för att klara av uppgiften. Det fanns oro för barnen med anledning av detta.

Dåvarande socialnämnd beslutade att placeringen skulle fortgå, men att familjehemmet inte skulle ta emot feriehemsplasseringar tills vidare. Anledningen till det senare beslutet var att man bedömde att familjehemmet hade nog med att klara av FF och GG.

Sedan tidpunkten för detta fördjupade övervägande har det funnits tveksamheter till familjehemmets möjligheter att klara av sin uppgift. Emellertid har det faktum att flickorna inte haft någon annan anknytning till någon vårdande person vägt tyngre. Omsorgsnämnden har tyckt att det är bättre att försöka stödja familjehemmet i deras uppgift, eftersom familjehemsföräldrarna är de vuxna personer, som känt barnen mest och längst (förutom modern). Denna bedömning har fått väga tyngre än de brister, som socialtjänsten anser har funnits hos familjehemmet. Av erfarenhet vet nämnden att omplacering kan vara en smärtsam process för främst barnen men även andra inblandade parter. Detta styrks också av forskningsresultat.

AA har haft svårigheter att hantera flickornas biologiska mor ... AA har inte kunnat underlätta umgänget mellan modern och FF och GG.

Samarbete mellan de handläggande socialsekreterarna och familjehemmet fungerade inte tillfredsställande. Det blev lätt konflikter och Omsorgsnämnden i Tanum hade svårt att ge familjehemmet det stöd som det behövde för sin uppgift. För att avhjälpa detta engagerades så småningom socialsekreterare HH, från familjehemssektionen i Göteborg. Hon hade ansvar för en pojke som också var placerad hos AA. HH fick i uppdrag att arbeta för stöd direkt till AA. Detta inleddes våren 1997.

Familjehemmet har också fått kontinuerlig hjälp i form av handledning och erbjudande om vidareutbildning. AA har haft mycket tät kontakt med HH, periodvis nästintill dagligen.

Så småningom blev det stora problem med FF i familjehemmet. Dessa kulminerade under sommaren 2000. Citat ur uppföljningsrapport 2000-11-06: *"Sommaren har varit kaotisk i familjen. FF har sovit borta de flesta nätterna. Familjehemmet har inte vetat hos vem hon har sovit. De har dock haft daglig telefonkontakt när hon varit borta. FF har inte velat uppge vart hon varit för rädsla för att bli hämtad. . . ."*

Genom Omsorgsnämndens försorg har FF blivit utredd för eventuell neuropsykiatrisk problematik. Denna utredning påvisade farhågor för FF:s hälsa och hennes hemmiljö ifrågasattes.

För att hjälpa FF anställdes en stödperson, JJ. De hade fått kontakt eftersom JJ arbetade på FF:s skola. JJ skulle utgöra en personlig, pedagogisk och praktisk hjälp till FF. FF gjorde sin praktik hemma hos JJ, som är konstnär. JJ kom snabbt att bli en viktig person för FF och detta bidrog till att stabilisera FF:s situation.

Vid hembesök hos AA 000920 informerades hon om tankar på eventuell omplacering av FF. Detta framgår av aktanteckning:

000920

"Hembesök hos AA. Närvarande: AA, DD samt jag.

Vi går igenom hur situationen är i familjen just nu. Det har fungerat hemma sedan FF började hos JJ. Det har enl. AA gått att föra samtal med FF utan att de råkat i luven på varandra.

Vi förklarar att vi blev mycket oroliga när vi fick höra att FF under sommaren varit borta de flesta nätter utan att de vetat var hon varit. Vi talar om att om det inte fungerar bättre så måste vi omplacera FF. AA är införstådd med det. /EE”

Under hösten 2000 framkom uppgifter, som gjorde socialtjänsten mycket oroad. Dessa uppgifter har socialtjänsten sekretessbelagt och de redovisas inte närmare i detta yttrande.

Handläggarna gjorde tillsammans med Omsorgsnämndens vice ordförande BB bedömningen att FF och GG behövde omplaceras.

Processen med att finna ett nytt familjehem var inte lätt, särskilt som FF och GG absolut ville bo kvar på Orust. Socialsekreterare EE och 1:e socialsekreterare DD lade ner ett stort arbete på att finna ett nytt hem. Så småningom hittade de ett trovärdigt alternativ. EE besökte det nya familjehemmet 001201. Tillsammans med DD gjordes bedömningen att detta familjehem var lämpligt. Familjen hade varit föremål för utredning av Stenungsunds kommun och efter samtal med deras tjänstemän begärdes kopia på den genomförda utredningen.

EE blev sjukskriven, varför DD fick ta över huvudansvaret för omplaceringen.

AA fick av FF och GG information om den förestående omplaceringen. Hon var i kontakt med HH under helgen 001125–26, som då bekräftade planeringen. Detta framgår av aktanteckning i familjehemsakten 001128. Socialtjänsten gjorde tillsammans med HH planeringen att närmare informera AA vid ett gemensamt hembesök. Detta var möjligt först 001215. Dagen innan framkom att HH inte kunde delta. Vid telefonsamtal samma dag till AA tackade hon nej till mötet. Hon informerades då om omplaceringen. Hon kände till planerna genom att FF och GG hade berättat för henne. Flickorna fick samma dag via telefon veta vilket familjehem som var aktuellt.

Det hade känts bättre för oss på socialtjänsten att själva berätta för familjehemmet i ett tidigare skede, men med denna planering var inte detta möjligt. Vi beklagar att mötet 001215 inte blev av, men det kunde vi från socialtjänstens sida inte styra över. AA tackade själv nej till mötet, när HH inte kunde delta.

Socialtjänstens agerande har bestämts av respekt för flickorna, vars behov måste komma i första hand. Detta har delvis skett på bekostnad av familjehemsföräldrarnas behov av information.

Båda flickorna var inledningsvis mycket positiva till omplacering. Några dagar efter beskedet blev FF dock tveksam till att placeras i ett nytt familjehem. Detta ledde till att JJ körde flickorna till ett möte i Tanumshede 001221. Till mötet infann sig även socialsekreterare EE, trots att hon var sjukskriven. Vid samtal med FF och GG framkom att de var positiva till omplacering och samma dag fattade Omsorgsnämndens vice ordförande BB beslut om omplacering till det nya familjehemmet. Planeringen var att FF och GG skulle vara kvar i det gamla familjehemmet under jullovet. Emellertid meddelade AA 001221 att flickorna måste flytta innan nyår. Det blev därför viss förvirring när omplaceringen skulle verkställas.

Flickorna bodde kvar i det gamla familjehemmet över jul- och nyårshelgerna.

010108 ringde socialsekreterare EE till JJ, som berättade att AA åkt utomlands.

010110 ringde DD till KK (familjehemsfadern, JO:s anm). Han informerades om att flickorna skulle flytta måndag 010115. Han berättade att AA skulle komma hem söndag 010114.

010110 postades brev till AA från IFO-chef CC.

010114 ringde DD till AA. Hon ville inte prata och la på luren.

Måndag 010115 åkte DD och EE till Orust. Först åkte de till familjehemmet där ingen var hemma. FF:s och GG:s saker låg packade i plastsäckar utanför huset. De lastades in i bilen. FF och GG befann sig hos JJ, där de hämtades för vidare transport till det nya familjehemmet.

Omplaceringsbeslut 001221 fattat av Omsorgsnämndens vice ordförande BB, anmäldes enligt delegationsordningen på Omsorgsnämndens arbetsutskotts sammanträde 010122, § 4.

Uppgifter om att socialtjänsten varit inne i AA hus och hämtat saker

Fredag 010112 hämtade JJ FF för att ta med henne till skolan. Båda flickorna bad henne ta med saker till det nya familjehemmet. JJ uppgav att hon gick in i huset ett steg innanför entrédörren och tog emot saker, som hon sedan bar ut i bilen. Detta gjorde hon inte som en del i socialtjänstens uppdrag utan helt på eget initiativ. Handläggarna från socialtjänstens sida kände inte till detta. Om socialtjänsten hade tillfrågats, hade JJ självklart avrått från att gå in i huset och hjälpa till att flytta saker utan familjehemmets tillstånd.

Dokumentation

Individ- och familjeomsorgen i Tanums kommun använder sig av datasystemet ProCapita. I detta noteras löpande aktanteckningar och beslut. Dessa skrivs ut och förvaras, liksom övriga handlingar, i en fysisk akt. Eftersom EE var sjuk, blev det avbrott i journalföringen. DD gjorde handskrivna noteringar som senare skulle föras in i ProCapita. Överföring fick vänta tills EE kom tillbaka från sin sjukskrivning, för att det skulle bli klart vem som skulle föra in vad.

Yttrande/Sammanfattning

Omsorgsnämnden i Tanums kommun har agerat med tydligt barnperspektiv, d.v.s. haft FF:s och GG:s bästa hela tiden för ögonen. Detta har, som vi ovan redovisat, ibland lett till att vi åsidosatt familjehemmets behov av information.

Dokumentationen blev tyvärr fördröjd p.g.a. handläggares sjukskrivning.

Till yttrandet hade fogats en skrivelse den 1 oktober 2001 från avdelningschefen CC till AA jämte kopior av viss dokumentation i ärendena.

AA yttrade sig över remissvaret. I yttrandet beskrev AA sin uppfattning av händelseförloppet och pekade därvid bl.a. på att vissa fakta i remissvaret var felaktiga.

I ett beslut den 22 augusti 2002 anförde *JO André* följande.

Inledning

Den 1 januari 2002 trädde en ny socialtjänstlag (2001:453) och en ny socialtjänstförordning (2001:937) i kraft. I förevarande ärende behandlas händelser och omständigheter som ägde rum under den tid socialtjänstlagen (1980:620) och socialtjänstförordningen (1981:750) var gällande. Jag har emellertid valt att här hänvisa till den nya lagstiftningen som, i aktuella delar, inte har inneburit några sakliga ändringar i förhållande till den äldre lagstiftningen.

Kommunikation med familjehemmet

En socialnämnd har ett särskilt ansvar för barn och ungdomar som har placerats i ett familjehem. Av 6 kap. 7 § socialtjänstlagen följer bl.a. att socialnämnden skall medverka till att de barn som är placerade i familjehem får god vård och fostran och att uppväxtförhållandena i övrigt är gynnsamma. För att uppfylla dessa skyldigheter bör nämnden, enligt 5 kap. 1 § socialtjänstförordningen, genom personliga besök av särskilt utsedda representanter för nämnden och på annat lämpligt sätt fortlöpande hålla sig väl förtrogen med förhållandena i hemmet och ge

det erforderligt stöd. Dessa övergripande bestämmelser om socialnämndens ansvar gäller även när barn och ungdomar har omhändertagits för vård enligt LVU.

Enligt 11 § första stycket LVU bestämmer socialnämnden hur vården av den unge skall ordnas och var han skall vistas under vårdtiden. Ett barn som har varit stadigvarande placerat i ett familjehem får som huvudregel inte flyttas utan att en utredning om barnets förhållanden görs. I vissa akuta krissituationer kan det emellertid vara nödvändigt med en omplacering utan att en ingående utredning har företagits. En utredning inför en omplacering skall allsidigt klarlägga de omständigheter som är av betydelse för frågans bedömning. Uppgifter som kan ha betydelse för bedömningen måste granskas närmare, oavsett om de talar för eller emot en omplacering. Av det sagda följer att familjehemsföräldrarna måste beredas tillfälle att ta del av anmärkningar som riktas mot familjehemmet och beredas tillfälle att yttra sig över uppgifterna. Givetvis måste också undersökas hur en förflyttning av barnen skulle påverka barnens förhållanden och deras utveckling. Även i denna del kan familjehemmet ha viktig kunskap att förmedla till socialnämnden under utredningen.

I förevarande fall var de familjehemsplacerade barnen tre respektive sex år när de placerades i familjehemmet S. den 3 april 1990. De bodde sedan i familjehemmet under mer än tio år innan det blev aktuellt med en omplacering. Det är uppenbart att en omplacering efter en sådan tid måste föregås av en omsorgsfull utredning. Av utredningen hos JO framgår att nämnden bestämde sig för att kontakta familjehemmet först efter att nämnden hade förslag på ett nytt familjehem. Såvitt framkommit var det inte någon akut krissituation som föranledde omplaceringen. Jag har förståelse för att nämnden ställdes inför en svår situation när de familjehemsplacerade barnen, enligt vad som framgår av journalanteckningarna, inte ville att familjehemmet skulle informeras. Med hänsyn till vad som framkommit, särskilt den långa placeringstiden, finner jag ändå att familjehemmet under nämndens utredning borde ha fått del av och beretts tillfälle att ta del av de anmärkningar som föranledde nämnden att överväga frågan om omplacering. Familjehemmet borde även ha beretts tillfälle att yttra sig innan frågan om omplacering hade kommit så långt som var fallet när nämnden underrättade AA om saken.

Dokumentationen

Enligt 11 kap. 5 § första stycket socialtjänstlagen gäller följande. Handläggningen av ärenden som rör enskilda samt genomförande av beslut om stödinsatser, vård och behandling skall dokumenteras. Dokumentationen skall utvisa beslut och åtgärder som vidtas i ärendet samt faktiska omständigheter och händelser av betydelse.

Ur rättssäkerhetssynpunkt är det naturligtvis av vikt att dokumentationen har aktualitet. Det ankommer på den som har ansvaret för ärendet att tillse att behövliga uppgifter utan dröjsmål tillförs akten. Handläggaren får inte låta anstå med journalföringen under någon längre tid. Journalanteckningarna skall föras så att det är möjligt att vid varje tidpunkt se vad som har kommit fram i ärendet. De

anteckningar som görs i journalen eller annars i akten skall vara daterade och det skall framgå vem som bär ansvaret för dem.

Det är viktigt att dessa krav uppfylls. Detta är en förutsättning för att den som ärendet rör skall kunna följa ärendets handläggning vid nämnden.

Dokumentationen skall vidare säkerställa ärendets handläggning i den ordinarie handläggarens frånvaro, trygga nämndens beslutsunderlag samt ge möjlighet till granskning av ärendets handläggning i efterhand.

Av remissvaret framgår att dokumentationen har fördröjts på grund av en handläggares sjukskrivning. Utredningen visar emellertid inte hur långt dröjsmål som varit i fråga. Jag finner inte skäl att gå vidare i den saken utan nöjer mig med att erinra om ovanstående.

Övrigt

Vad AA har anfört i övrigt föranleder inte någon åtgärd eller något uttalande från min sida.